

Wrocław, dnia 18 stycznia 2025 r.

SSA prof. dr hab. Jacek Gołaczyński

Radca prawny dr Marek Zalisko

OPINIA

1. Wstęp

Niniejsza Opinia powstała na zlecenie Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego przy Ministrze Sprawiedliwości z dnia 8 stycznia 2025 r.¹ poprzez dokonanie oceny, który z poniższych wariantów jest z perspektywy Polski korzystniejszy, tj.:

- opcja A, będąca jedynie zmodyfikowaną propozycją Komisji Europejskiej, zakłada uregulowanie w rozporządzeniu dwóch kategorii dokumentów urzędowych: dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem oraz dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy, z zaproponowanym systemem zaświadczeń określających wynikające z dokumentów urzędowych skutki,
- opcja B (nowa propozycja prezydencji węgierskiej) zakłada:
 - a) rezygnację z zaproponowanego przez Komisję podziału, i w konsekwencji:
 - wprowadzenie pojęcia decyzji, która obejmowałaby (obok orzeczeń sądowych) decyzje administracyjne ustalające rodzicielstwo, które podlegałyby takiemu systemowi automatycznego uznawania jak orzeczenia sądowe i tym samym takim samym przesłankom odmowy uznania,
 - ograniczenie pojęcia dokumentu urzędowego do aktów urodzenia lub dokumentów równorzędnych, które będą wywoływały jedynie skutki dowodowe, a pozostałe dokumenty urzędowe, będące dowodami na okoliczności istotne dla ustalenia rodzicielstwa, nie byłyby w ogóle regulowane rozporządzeniem, zatem ich skutek podlegałby ocenie w świetle prawa państwa, w którym ten dokument jest przedkładany.

¹ Korespondencja elektroniczna z dnia 8 stycznia 2025 r. Przewodniczącej Zespołu problemowego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego SSO dr Sylwii Jastrzemskiej

W związku z powyższym zasadna jest odpowiedź na pytania:

- 1) czy w opcji A konieczne jest dalsze doprecyzowanie pojęć dokumentów „urzędowych z wiążącym skutkiem prawnym” i „dowodowych dokumentów urzędowych bez skutku wiążącego”, które podlegałyby przyjmowaniu/akceptowaniu?
- 2) czy w opcji B zasadnym jest ograniczenie uregulowań o przyjmowaniu/akceptowaniu skutków dowodowych do dokumentów urzędowych stanowiących akty urodzenia i dokumenty im równorzędne?

W takim przypadku poza zakresem rozporządzenia pozostałyby wszelkie inne dokumenty urzędowe. Oznaczałoby to, że poza zakresem rozporządzenia pozostałyby wszelkie dokumenty urzędowe dotyczące uznania ojcostwa, które, jak wynika z art. 75-75¹ k.r.o. mogą być sporządzone jeszcze przed narodzinami dziecka, nie można więc wykluczyć, że w międzyczasie dojdzie do zmiany sytuacji, w tym miejsca zamieszkania osób, których te dokumenty dotyczyłyby.

- 3) czy w opcji B zachodzi konieczność doprecyzowania wymogów, jakie winien spełniać organ, który wydawałby decyzje podlegające uznaniu na takich samych zasadach jak orzeczenia sądowe (choćby w sposób podobny jak uczyniono to w rozporządzeniu WE 650/2012)?

Eksperti są proszeni o zajęcie stanowiska, czy istnieje możliwość odróżnienia decyzji od dokumentów urzędowych mających mieć jedynie moc dowodową, nawet w świetle zmian zaproponowanych w treści art. 4 ust. 4 rozporządzenia. Ta koncepcja oparta jest na szerokiej definicji sądu, a tym samym zakłada obarczenie również organów innych niż te, które wykonują funkcje sądowe lub działają na podstawie przekazania uprawnień przez organ sądowy lub działają pod kontrolą organu sądowego, takim zaufaniem jakim obdarzane są sądy. Opcja ta zakłada, że również inne organy niż sądy, które będą wydawały decyzje ustalające pochodzenie dziecka, będą zobowiązane do stosowania norm jurysdykcyjnych przewidzianych w rozporządzeniu.

Eksperti są proszeni o ocenę, które z tych rozwiązań niesie za sobą większe korzyści i zarazem w sposób najpełniejszy zabezpieczy również interesy polskich obywateli.

2. Opcja A - wniosek Rozporządzenie Rady w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania orzeczeń i przyjmowania dokumentów urzędowych dotyczących pochodzenia dziecka oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia pochodzenia dziecka. Czy w opcji A konieczne jest dalsze doprecyzowanie pojęć dokumentów „urzędowych z wiążącym skutkiem prawnym” i „dowodowych dokumentów urzędowych bez skutku wiążącego”, które podlegałyby przyjmowaniu/akceptowaniu?

Celem wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania orzeczeń i przyjmowania dokumentów urzędowych dotyczących pochodzenia dziecka oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia pochodzenia dziecka (COM/2022/695 final) (dalej także jako „projekt rozporządzenia” lub „projekt rozporządzenia COM (2022) 695 final”) jest wzmocnienie ochrony praw podstawowych i innych praw dzieci w sytuacjach transgranicznych, w tym ich prawa do tożsamości, niedyskryminacji, życia prywatnego i rodzinnego oraz do dziedziczenia i do alimentów w innym państwie członkowskim, przy uwzględnieniu najlepszego interesu dziecka jako kwestii nadrzędnej. Mając na uwadze ten cel, w konkluzjach Rady w sprawie strategii Unii Europejskiej na rzecz praw dziecka podkreślono, że prawa dziecka są uniwersalne, każdemu dziecku przysługują te same prawa bez jakiegokolwiek dyskryminacji, a we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka. Należy wyjaśnić, iż najlepszy interes dziecka z uwagi na jego osobisty rozwój jest uzależniony od różnych okoliczności, w szczególności od wieku, stopnia dojrzałości, obecności rodziców lub ich braku, a także od środowiska i doświadczeń. Każda sprawa wymaga dokonania odrębnych ustaleń, mając na uwadze nadrzędny interes dziecka (zob. wyrok ETPC z 6.07.2010 r., 41615/07, *Neulinger i Shuruk* przeciwko Szwajcarii, Legalis; *Neulinger i Shuruk* przeciwko Szwajcarii - wyrok ETPC z 6.07.2010 r., skarga nr 41615/07, [w:] M.A. Nowicki, Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 2010, LEX, 2011, s. 166, Lex 2021).

Jak wynika z art. 1 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final, ustanowiono w nim wspólne przepisy dotyczące jurysdykcji i prawa właściwego w zakresie ustalania pochodzenia dziecka w jednym z państw członkowskich w sytuacjach transgranicznych; wspólne przepisy dotyczące uznawania lub, w zależności od przypadku, przyjmowania w jednym z państw członkowskich orzeczeń wydanych przez sąd w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka

oraz dokumentów urzędowych dotyczących pochodzenia dziecka sporządzonych lub zarejestrowanych w innym państwie członkowskim oraz ustanowiono europejskie poświadczenie pochodzenia dziecka.

Projekt rozporządzenia COM (2022) 695 final ma zastosowanie do spraw cywilnych dotyczących pochodzenia dziecka w sytuacjach transgranicznych (art. 1 ust. 1 rozporządzenia). W projekcie rozporządzenia przewidziano, iż nie ma ono zastosowania do:

- 1) istnienia, ważności lub uznania małżeństwa lub związku uznawanego – w myśl przepisów mających zastosowanie do takiego związku – za mający skutki porównywalne do skutków małżeństwa, takiego jak zarejestrowany związek partnerski (art. 3 ust. 2 lit. a projektu rozporządzenia);
- 2) odpowiedzialności rodzicielskiej (art. 3 ust. 2 lit. b projektu rozporządzenia);
- 3) zdolności osób fizycznych do czynności prawnych (art. 3 ust. 2 lit. c projektu rozporządzenia);
- 4) uppełnoletnienia (art. 3 ust. 2 lit. d projektu rozporządzenia);
- 5) przysposobienia zagranicznego (art. 3 ust. 2 lit. e projektu rozporządzenia);
- 6) obowiązków alimentacyjnych (art. 3 ust. 2 lit. f projektu rozporządzenia);
- 7) powiernictwa lub dziedziczenia (art. 3 ust. 2 lit. g projektu rozporządzenia);
- 8) obywatelstwa (art. 3 ust. 2 lit. h projektu rozporządzenia);
- 9) wymogów prawnych dotyczących wpisu informacji o pochodzeniu dziecka do rejestru państwa członkowskiego oraz skutków takiego wpisu lub jego braku (art. 3 ust. 2 lit. i projektu rozporządzenia).

Projekt rozporządzenia COM (2022) 695 final nie ma zastosowania do uznawania orzeczeń sądów ustalających pochodzenie dziecka wydanych w państwie trzecim ani do uznawania lub, w zależności od przypadku, przyjmowania dokumentów urzędowych ustalających lub potwierdzających pochodzenie dziecka, sporządzonych lub zarejestrowanych w państwie trzecim.

W art. 4 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final dokonano autonomicznego zdefiniowania na jego potrzeby następujących pojęć: „pochodzenie dziecka”, „dziecko”, „ustalenie pochodzenia dziecka”, „sąd”, „orzeczenie sądu”, „dokument urzędowy”, „państwo członkowskie pochodzenia”, „zdecentralizowany system informatyczny” i „europejski elektroniczny punkt dostępu”. Znaczącym jest fakt, iż do katalogu pojęć o charakterze

autonomicznym wynikającego z art. 4 projektu rozporządzenia nie zdecydowano się na przyjęcie na potrzeby projektu tego rozporządzenia definicji kluczowych pojęć, które są objęte przedmiotem niniejszej Opinii tj.: „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy”. Takie rozwiązanie wynika z różnic obowiązujących w prawie wewnętrznym państw członkowskich pochodzenia, gdyż jak wynika z wyjaśnień zawartych w motywie 59 do projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final, że w zależności od prawa krajowego dokumentem urzędowym ustalającym pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym w państwie członkowskim pochodzenia może być na przykład akt notarialny o przysposobieniu lub decyzja administracyjna ustalająca pochodzenie dziecka w wyniku uznania ojcostwa.

Jednak przepis art. 4 pkt 6 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final przewiduje autonomiczną definicję „dokumentu urzędowego” oznaczającą dokument, który został oficjalnie sporządzony lub zarejestrowany jako dokument urzędowy w dowolnym państwie członkowskim w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka i którego urzędowy charakter jest związany z podpisem i treścią dokumentu oraz został stwierdzony przez organ publiczny lub inny organ uprawniony do tego przez państwo członkowskie pochodzenia. Autonomiczna definicja „dokumentu urzędowego” przyjęta w art. 4 pkt 6 projektu rozporządzenia jest zbieżna z definicjami „dokumentu urzędowego” przyjętymi na gruncie innych rozporządzeń Unii w sprawach cywilnych i handlowych (zob. art. 2 pkt c rozporządzenia nr 1215/2012² czy też art. 2 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia nr 2019/1111³). Należy wyjaśnić, iż dokumenty urzędowe na gruncie rozporządzenia nr 1215/2012 należą do systemu automatycznej wykonalności. W Polsce tytułami wykonawczymi są m.in. dokumenty urzędowe pochodzące z państw członkowskich Unii Europejskiej, objęte zakresem zastosowania rozporządzenia nr 1215/2012, jeżeli nadają się do wykonania w drodze egzekucji (art. 1153¹⁴ pkt 1 w zw. z art. 776 zd. drugie k.p.c.). Katalog dokumentów urzędowych w polskiej procedurze cywilnej został wskazany w art. 777 § 1 pkt 4–6 k.p.c., którymi są akty notarialne będące tytułami egzekucyjnymi. Znaczącym jest fakt, iż art. 777 k.p.c. wskazuje, jakie akty prawne mają walor tytułu egzekucyjnego, ale trudno poszukiwać w tym przepisie, aby sprawy

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz.Urz. UE L Nr 351, s. 1)

³ Rozporządzenie Rady (UE) 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (przekształcenie) (Dz.U. L 178 z 2.7.2019, s. 1–115)

dotyczące pochodzenia dziecka w sytuacjach transgranicznych na gruncie projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final nadawały się do przymusowego wykonania w drodze egzekucji (por. *J. Jankowski, S. Cieślak* (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217. Wyd. 4, Komentarz do art. 777 k.p.c., Warszawa 2024, Legalis*).

Podobnie przepis art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012⁴ definiuje „dokument urzędowy” jako dokument dotyczący dziedziczenia, który został oficjalnie sporządzony lub zarejestrowany jako dokument urzędowy w państwie członkowskim i którego autentyczność, po pierwsze, dotyczy podpisu i treści dokumentu urzędowego, a po drugie, została stwierdzona przez organ publiczny lub inny organ uprawniony do tego przez państwo członkowskie pochodzenia. Ponadto z motywu 62 rozporządzenia nr 650/2012 wynika, że „autentyczność” dokumentu urzędowego powinna być pojęciem autonomicznym, obejmującym takie kwestie jak w szczególności prawdziwość tego dokumentu, wymogi formalne dokumentu, uprawnienia organu sporządzającego dokument oraz procedura, na podstawie której sporządzono ten dokument. „Autentyczność” powinna również obejmować elementy faktyczne stwierdzone przez właściwy organ w danym dokumencie urzędowym, takie jak fakt, że wskazane strony stawily się przed tym organem we wskazanym dniu i że złożyły wskazane w nim oświadczenia (zob. wyrok TSUE z 16.07.2020 r. w sprawie C-80/19 E.E. przy udziale Kauno miesto 4-ojo notaro biuro notarė Virginija Jarienė, K.-D.E., ECLI:EU:C:2020:569, pkt 72-73). Również w projekcie rozporządzenia COM (2022) 695 final przyjęto, iż „autentyczność” dokumentu urzędowego bez wiążącego skutku prawnego w państwie członkowskim pochodzenia, który wywołuje jednak w tym państwie członkowskim skutki dowodowe, powinna być pojęciem autonomicznym, obejmującym takie kwestie jak prawdziwość i wymogi formalne dokumentu, uprawnienia organu sporządzającego dokument oraz procedurę, na podstawie której ten dokument sporządzono. Powinna ona obejmować także elementy stanu faktycznego zapisane w dokumencie urzędowym. Strona chcąc zakwestionować autentyczność takiego dokumentu urzędowego powinna dokonać tego przed właściwym sądem państwa członkowskiego pochodzenia danego dokumentu urzędowego, zgodnie z prawem tego państwa członkowskiego (motyw 70 projektu rozporządzenia).

⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.U. L 201 z 27.7.2012, s. 107–134)

Założeniem projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final jest, iż rozporządzenie powinno respektować różne systemy regulujące kwestie pochodzenia dziecka stosowane w państwach członkowskich. W odniesieniu do „dokumentów urzędowych” państwa członkowskie często uprawniają organy (np. notariusze, organy administracji lub urzędnicy stanu cywilnego) do sporządzania dokumentów urzędowych ustalających pochodzenie dziecka mających wiążący skutek prawny w państwie członkowskim, w którym zostały sporządzone lub zarejestrowane („dokumenty urzędowe o wiążącym skutku prawnym”), lub do sporządzania dokumentów urzędowych niemających wiążącego skutku prawnego w państwie członkowskim, w którym zostały sporządzone lub zarejestrowane, ale wywołujących w tym państwie członkowskim skutki dowodowe („dokumenty urzędowe bez wiążącego skutku prawnego”).

a) Dokumenty urzędowe o wiążącym skutku prawnym (art. 35-39) i dokumenty urzędowe bez wiążącego skutku prawnego (art. 44-45) na gruncie projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final

W projekcie rozporządzenia COM (2022) 695 final zawarto podział dokumentów na dwie grupy:

- 1) dokumenty urzędowe o wiążącym skutku prawnym (art. 35-39 projektu rozporządzenia), i
- 2) dokumenty urzędowe bez wiążącego skutku prawnego (art. 44-45 projektu rozporządzenia).

Z art. 35 zdanie pierwsze projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final wynika, iż dokumenty urzędowe ustalające pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym w państwie członkowskim pochodzenia uznaje się w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania. To rozwiązanie zakłada, iż uznanie dokumentów urzędowych o wiążącym skutku prawnym polega na rozszerzeniu skutków prawnych dokumentów urzędowych o wiążącym skutku prawnym wydanych w państwie członkowskim pochodzenia na terytorium innych państw członkowskich Unii. Jak wyjaśniono w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final, orzeczenia sądu i dokumenty urzędowe ustalające pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym, wydane w jednym państwie członkowskim, powinny być uznawane w innym państwie członkowskim bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania, w tym związanego z aktualizacją aktów stanu cywilnego dziecka. Nie narusza to możliwości wszczęcia przez

zainteresowaną stroną postępowania sądowego w celu uzyskania decyzji stwierdzającej brak podstaw do odmowy uznania pochodzenia dziecka lub postępowania w sprawie nieuznania pochodzenia dziecka. Wskutek przyjęcia takiego rozwiązania odmowa uznania dokumentu urzędowego ustalającego pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym następuje w przypadkach określonych w przepisie art. 39 ust. 1 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final regulującym przesłanki odmowy uznania dokumentu urzędowego ustalającego pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym. Zawiera on katalog zamknięty przeszkód (*numerus clausus*) w przedmiocie odmowy uznania dokumentu urzędowego ustalającego pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym, co powoduje, iż brak jest możliwości powołania się na przesłanki odmowy uznania dokumentu urzędowego ustalającego pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym, które nie zostały wskazane w projekcie rozporządzenia COM (2022) 695 final.

Ponadto w przepisie art. 39 ust. 3 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final dopuszczono fakultatywnie, iż można odmówić uznania dokumentu urzędowego ustalającego pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym, jeżeli taki dokument oficjalnie sporządzono lub zarejestrowano bez zapewnienia dzieciom możliwości wyrażenia swoich poglądów. W przypadku dzieci w wieku poniżej 18 lat przepis ten stosuje się, jeżeli dzieci były w stanie formułować własne poglądy. Jak wyjaśniono w motywach 64 i 66 do projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final, iż w kontekście zapewniania dzieciom w wieku poniżej 18 lat możliwości wyrażenia swoich poglądów, to sąd państwa członkowskiego pochodzenia powinien podejmować decyzję o tym, która metoda wysłuchania dziecka jest właściwa. Nie powinna być zatem możliwa odmowa uznania orzeczenia sądu wyłącznie na podstawie tego, że sąd w państwie członkowskim pochodzenia zastosował inną metodę wysłuchania dziecka niż ta, którą zastosowałby sąd w państwie członkowskim uznania (motyw 64). Chociaż przewidziany w projekcie rozporządzenia COM (2022) 695 final obowiązek zapewnienia dzieciom w wieku poniżej 18 lat możliwości wyrażenia swoich poglądów nie powinien mieć zastosowania do dokumentów urzędowych o wiążącym skutku prawnym, prawo dzieci do wyrażenia swoich poglądów należy jednak uwzględnić zgodnie z art. 24 KPP⁵ i z art. 12 Konwencji ONZ o prawach dziecka⁶ wdrożonymi na mocy prawa krajowego i procedury krajowej. Fakt, że dzieciom nie zapewniono możliwości wyrażenia swoich poglądów, nie powinien jednak automatycznie stanowić przesłanki odmowy uznania

⁵ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE 2016 C 202/389)

⁶ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20.11.1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.)

dokumentów urzędowych o wiążącym skutku prawnym. Trybunał Sprawiedliwości na gruncie rozporządzenia nr 2201/2003⁷ w sprawie C-491/10 PPU, Zarraga wskazał, iż przepis art. 24 KPP i art. 42 ust. 2 ak. 1 lit. a rozporządzenia nr 2201/2003 nie wymagają, aby dziecko zawsze było wysłuchiwane przez sąd państwa członkowskiego pochodzenia, co pozostawia temu sądowi pewien zakres swobody uznania. Jednak jeżeli sąd ten podejmie decyzję o wysłuchaniu dziecka, przepisy te wymagają, aby mając na uwadze najlepszy interes dziecka i indywidualne okoliczności każdego przypadku, zastosował on wszelkie odpowiednie środki w celu doprowadzenia do takiego wysłuchania, aby poprzez udostępnienie dziecku rzeczywistej i skutecznej możliwości wyrażenia jego poglądów skuteczność (*effet utile*) tych przepisów była przestrzegana (wyrok TSUE z 22.12.2010 r., C-491/10 PPU, Joseba Andoni Aguirre Zarraga przeciwko Simone Pelz, pkt 66).

Gwarancją uznania dokumentu urzędowego ustalającego pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym z państwa członkowskiego pochodzenia w innych państwach członkowskich jest zaświadczenie wydane przy wykorzystaniu formularza zamieszczonego w załączniku II. W przypadku braku takiego zaświadczenia, dokumentu urzędowego nie uznaje się w innym państwie członkowskim (art. 37 projektu rozporządzenia).

Natomiast dokument urzędowy bez wiążącego skutku prawnego w państwie członkowskim pochodzenia wywołuje w innym państwie członkowskim takie same skutki dowodowe jak w państwie członkowskim pochodzenia lub skutki dowodowe najbardziej do nich zbliżone, o ile nie jest to oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym dokument ten przedstawiono. Osoba, która chce wykorzystać taki dokument urzędowy w innym państwie członkowskim, może zwrócić się do organu, który oficjalnie sporządził lub zarejestrował ten dokument urzędowy w państwie członkowskim pochodzenia o wypełnienie formularza zamieszczonego w załączniku III, określającego skutki dowodowe, jakie dany dokument urzędowy wywołuje w państwie członkowskim pochodzenia (art. 45 ust. 1 i 3 projektu rozporządzenia). W załączniku III dokonano zastrzeżenia, iż zaświadczenie w odniesieniu do dokumentu urzędowego, który nie ustala pochodzenia dziecka i w związku z tym nie wywołuje wiążącego skutku prawnego w państwie członkowskim pochodzenia, ale który wywołuje w tym państwie członkowskim skutki dowodowe, wydaje się na wniosek strony. Właściwym organem państwa członkowskiego pochodzenia jest organ, o którym

⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. L 338 z 23.12.2003, s. 1–29)

poinformowano Komisję zgodnie z art. 71 projektu rozporządzenia. W pkt 2 załącznika III należy wskazać organ, który sporządził lub zarejestrował dokument urzędowy i który wydaje zaświadczenie, a w pkt 3.2 należy wskazać, iż dokument urzędowy zawiera dowody dotyczące: pochodzenia dziecka, pierwszego rodzica, drugiego rodzica, obojga rodziców, uznania ojcostwa, uznania macierzyństwa, zgody wyrażonej przez: dziecko, matkę, ojca, małżonka, zarejestrowanego partnera, faktycznego partnera, inną osobę: należy określić, inne. Wszelkie kwestionowanie czynności prawnych lub stosunków prawnych stwierdzonych w takim dokumencie urzędowym odbywa się przed sądami mającymi jurysdykcję na mocy rozporządzenia COM (2022) 695 final i jest rozstrzygane na podstawie prawa właściwego zgodnie z rozdziałem III. Zakwestionowany dokument urzędowy nie wywołuje żadnych skutków dowodowych w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie pochodzenia w odniesieniu do zakwestionowanej czynności prawnej lub stosunku prawnego, dopóki sprawa dotycząca takiego zakwestionowania toczy się przed właściwym sądem (art. 45 ust. 6 projektu rozporządzenia).

Pomimo, iż w art. 4 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final nie przyjęto autonomicznych definicji „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy”, to w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final wyjaśniono, iż dokumenty urzędowe, których dotyczy wnioski obejmują zatem:

- 1) **dokumenty ustalające pochodzenie dziecka z wiążącym skutkiem prawnym**, takie jak **akty notarialne** (na przykład dotyczące przysposobienia lub dziecka jeszcze nienarodzonego) lub **decyzje administracyjne** (na przykład w następstwie uznania ojcostwa), a także
- 2) **dokumenty, które nie ustalają pochodzenia dziecka z wiążącym skutkiem prawnym, ale stanowią dowód pochodzenia dziecka ustalonego w inny sposób** (na przykład odpis skrócony z rejestru ludności lub odpis skrócony aktu stanu cywilnego, akt urodzenia lub poświadczenie pochodzenia dziecka) **lub dowód innych faktów** (na przykład akt notarialny lub dokument administracyjny stwierdzający uznanie ojcostwa lub wyrażenie zgody na zastosowanie techniki wspomaganego rozrodu).

Mając na uwadze powyższe wyjaśnienia zawarte w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final należy stwierdzić, iż dokumenty urzędowe zostały przez ustawodawcę Unii zdefiniowane szeroko, co prowadzi do wniosku, że każde państwo członkowskie z

osobna, na potrzeby jego stosowania powinno poinformować Komisję o sądach i innych organach niż sądy uprawnionych do wydawania „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy”, ewentualnie przyjąć katalog „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy”. W konsekwencji każde państwo członkowskie z osobna powinno poinformować Komisję na potrzeby stosowania rozporządzenia o katalogu zamkniętym (*numerus clausus*) sądów i innych organach niż sądy uprawnionych do wydawania „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy”, ewentualnie katalogu „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy” obowiązujących w tym państwie członkowskim Unii z uwagi na obowiązujące różnice w prawie wewnętrznym państw członkowskich. Takie rozwiązanie wymusi wprowadzenie nowego przepisu o charakterze porządkującym w art. 70 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final. W tym drugim przypadku o charakterze ewentualnym nie powinno się wymagać od państwa członkowskiego, aby taki katalog miał charakter zamknięty. Takie rozwiązanie uzasadnia, aby w opcji A doszło jedynie do dalszego doprecyzowania pojęć dokumentów „urzędowych z wiążącym skutkiem prawnym” i „dowodowych dokumentów urzędowych bez skutku wiążącego”, które podlegałyby przyjmowaniu/akceptowaniu. Za taką wykładnią przemawia fakt, iż przykładowo w Polsce przysposobienie następuje na mocy orzeczenia sądu opiekuńczego na podstawie przepisu art. 117 § 1 k.r.o. po przeprowadzeniu postępowania nieprocesowego zgodnie z przepisami art. 585-589 k.p.c., a nie na mocy aktu notarialnego. Natomiast uznanie dziecka nienarodzonego może nastąpić przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, konsulem, sądem opiekuńczym lub na podstawie art. 74 k.r.o. Podstawa dotycząca uznania dziecka nienarodzonego wynikająca z art. 74 k.r.o. ma charakter wyjątkowy, gdyż w razie niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu matki dziecka lub mężczyzny, od którego dziecko pochodzi, oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa może zostać zaprotokołowane przez notariusza albo złożone do protokołu wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy (art. 74 § 1 k.r.o.). Katalog podmiotów uprawnionych do przyjęcia oświadczenia o uznaniu dziecka jest szeroki, co nie zmienia faktu, iż w konsekwencji powinien być niezwłocznie przekazany do urzędu stanu cywilnego właściwego do sporządzenia aktu urodzenia dziecka (art. 74 § 3 k.r.o.). Natomiast jeżeli oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa zostało złożone przed urodzeniem dziecka poczętego, lecz nieurodzonego, protokół zawierający to oświadczenie jest przekazywany do

urzędu stanu cywilnego właściwego ze względu na miejsce sporządzenia aktu urodzenia matki dziecka lub do urzędu stanu cywilnego właściwego dla miasta stołecznego Warszawy – gdy rejestracja urodzenia matki nie nastąpiła na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 74 § 4 k.r.o.).

Dodatkowo należy wskazać, iż w prawie polskim przewidziano trzy sposoby ustalenia ojcostwa, gdzie pierwszy sposób dotyczy ojcostwa małżeńskiego tj. domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki (art. 62 k.r.o.), a kolejne sposoby dotyczą ojcostwa pozamałżeńskiego tj. uznanie ojcostwa (art. 72 k.r.o.) i ustalenie ojcostwa na mocy orzeczenia sądu (art. 72 k.r.o.). Uznanie ojcostwa może nastąpić przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego lub konsulem, co powoduje, iż nie jest wymagane orzeczenie sądu opiekuńczego. Ponadto przepis art. 75¹ § 1 k.r.o. dopuszcza uznanie ojcostwa przy zastosowaniu procedury medycznie wspomaganej prokreacji, gdyż uznanie ojcostwa następuje z dniem urodzenia się dziecka także wtedy, gdy przed przeniesieniem do organizmu kobiety komórek rozrodczych pochodzących od anonimowego dawcy albo zarodka powstałego z komórek rozrodczych pochodzących od anonimowego dawcy albo z dawstwa zarodka mężczyzna oświadczy przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, że będzie ojcem dziecka, które urodzi się w następstwie procedury medycznie wspomaganej prokreacji z zastosowaniem tych komórek albo tego zarodka, a kobieta ta potwierdzi jednocześnie albo w ciągu trzech miesięcy od dnia oświadczenia mężczyzny, że ojcem dziecka będzie ten mężczyzna. Uznanie ojcostwa przy zastosowaniu procedury medycznie wspomaganej prokreacji dokonywane w trybie przepisu art. 75¹ § 1 k.r.o. dopuszcza złożenie oświadczenia przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. W tym zakresie należy wskazać, iż w rejestrze stanu cywilnego prowadzi się rejestr uznań, w którym gromadzi się informację, że oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa zostało złożone przed przeniesieniem do organizmu kobiety komórek rozrodczych pochodzących od anonimowego dawcy albo zarodka powstałego z komórek rozrodczych pochodzących od anonimowego dawcy albo z dawstwa zarodka (zob. art. 19 ust. 2 pkt 4a Ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1378)).

Opiniujący wskazują, iż sprawy dotyczące pochodzenia dziecka mogą być rozstrzygane, kształtowane lub stwierdzane nie tylko na mocy orzeczenia sądowego, ale także w formie aktów stanu cywilnego funkcjonujących jako odpisy zupełne i skrócone. Odpisy aktów stanu cywilnego mają walor dokumentów urzędowych w procedurze cywilnej (art. 244 § 1 k.p.c.) i

w procedurze administracyjnej (art. 76 § 1 k.p.a.). Przepis art. 244 § 1 k.p.c. normuje formalną moc dowodową dokumentu urzędowego i nakazuje traktować jako udowodnioną jedynie jego treść. Materialna moc dowodowa dokumentu urzędowego i jego znaczenie dla wyniku postępowania podlegają ocenie według zasad przewidzianych w art. 233 k.p.c. (zob. wyrok SN z 14.12.2022 r., II CSKP 812/22, Legalis). Wyroki sądowe odpowiadają wymaganiom przewidzianym w art. 76 k.p.a. czy art. 244 k.p.c., stanowią zatem dokumenty o charakterze urzędowym. Wyrok wydawany przez organy władzy państwowej (władcze), potwierdza stwierdzony w nich stan rzeczy, lub przez ten wyrok ukształtowany (zob. wyrok NSA z 2.08.2022 r., I GSK 1807/21, Legalis).

Dla wykładni „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy” znaczenie ma fakt, iż orzeczenia zapadłe w innych sprawach mają charakter dokumentów urzędowych, z konsekwencjami z art. 244 § 1 k.p.c. tylko w zakresie ich sentencji (części stanowczych), natomiast ich uzasadnienia nie są ani dokumentami urzędowymi, ani dokumentami prywatnymi (art. 245 k.p.c.), ale innymi środkami dowodowymi, do przeprowadzenia których stosuje się art. 308 k.p.c., podlegającymi swobodnej ocenie sądu w odniesieniu do całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, na podstawie art. 233 § 1 k.p.c. (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 5.07.2022 r., I ACa 837/2, Legalis).

W przypadku zakwestionowania dokumentu urzędowego bez wiążącego skutku prawnego w państwie członkowskim pochodzenia, który wywołuje jednak w tym państwie członkowskim skutki dowodowe, dokument ten nie powinien wywoływać żadnych skutków dowodowych w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie pochodzenia, dopóki toczy się sprawa dotycząca jego zakwestionowania. Jeżeli zakwestionowano jedynie konkretną kwestię odnoszącą się do czynności prawnej lub stosunków prawnych stwierdzonych w dokumencie urzędowym, kwestionowany dokument urzędowy nie powinien wywoływać skutków dowodowych w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie pochodzenia w odniesieniu do tej kwestii, dopóki toczy się sprawa dotycząca jego zakwestionowania. Dokument urzędowy uznany w wyniku zakwestionowania za nieważny powinien przestać wywoływać jakiegokolwiek skutki dowodowe (motyw 73 projektu rozporządzenia).

Za opcją A przemawia także fakt, iż projekt rozporządzenia COM (2022) 695 final, tak jak inne rozporządzenia dotyczące prawa rodzinnego mające skutki transgraniczne, jest

przyjmowany na podstawie art. 81 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁸, w których dokonuje się rozgraniczenia takich pojęć jak: „orzeczenie sądu”, „dokument urzędowy” i brak jest podstaw do wprowadzania na gruncie prawa Unii autonomicznego pojęcia decyzji na potrzeby stosowania projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final, która obejmowałaby swym zasięgiem zarówno orzeczenia sądowe, jak i decyzje administracyjne ustalające rodzicielstwo. W prawie Unii w sprawach cywilnych obowiązują orzeczenia sądowe, ugody, porozumienia i dokumenty urzędowe. Nie zachodzą przeszkody, aby w opcji A doszło jedynie do dalszego doprecyzowania pojęć dokumentów „urzędowych z wiążącym skutkiem prawnym” i „dowodowych dokumentów urzędowych bez skutku wiążącego”, które podlegałyby przyjmowaniu/akceptowaniu.

3. Opcja B (nowa propozycja prezydencji węgierskiej). Czy w opcji B zasadnym jest ograniczenie uregulowań o przyjmowaniu/akceptowaniu skutków dowodowych do dokumentów urzędowych stanowiących akty urodzenia i dokumenty im równorzędne?

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1378) – dalej także jako „Prawo o aktach stanu cywilnego” reguluje zasady i tryb rejestracji stanu cywilnego oraz dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

Akt urodzenia jest jednym z rodzajów aktów stanu cywilnego i nie można jego zaliczyć do decyzji administracyjnych, czy też orzeczeń sądowych. Chociaż akt urodzenia dziecka nieznanych rodziców sporządza się na podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego. W takim przypadku sąd opiekuńczy ustala dane dotyczące urodzenia dziecka po zasięgnięciu opinii osoby, pod opieką której dziecko się znajduje, nadaje dziecku nazwisko i imię oraz określa, jakie imiona rodziców i nazwiska rodowe będą zamieszczone w akcie urodzenia. Nazwisko nadane dziecku zamieszcza się jako nazwisko rodziców. W przypadku nieustalenia miejsca urodzenia dziecka za miejsce urodzenia uznaje się miejsce znalezienia dziecka. Mając na uwadze fakt, iż akt urodzenia to akt stanu cywilnego, mając na uwadze akt urodzenia dziecka nieznanych rodziców wynikający z art. 62 Prawo o aktach stanu cywilnego, to orzeczenie sądu powszechnego stanowi wyłączną podstawę do sporządzenia aktu urodzenia dziecka nieznanych rodziców. Nie można zatem twierdzić, iż w takim przypadku dokumentem równorzędnym dla aktu urodzenia jest orzeczenie sądu powszechnego. W sprawach rozpoznawanych przez sąd opiekuńczy ustanowiono właściwość miejscową wyłączną, gdyż

⁸ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE z 2016 r. C 202, s. 47)

wyłącznie właściwym jest sąd opiekuńczy miejsca zamieszkania osoby, której postępowanie ma dotyczyć, a w braku miejsca zamieszkania - sąd opiekuńczy miejsca jej pobytu. Jeżeli brak tej podstawy, właściwy jest sąd opiekuńczy ostatniego miejsca zamieszkania osoby, której postępowanie ma dotyczyć, a w braku miejsca zamieszkania - sąd opiekuńczy ostatniego miejsca jej pobytu. Jeżeli brak i tej podstawy właściwy jest sąd rejonowy dla m.st. Warszawy (art. 569 § 1 k.p.c.). Na podstawie art. 4 ust. 1 Prawa o aktach stanu cywilnego, sądy przekazują urzędowi stanu cywilnego odpisy prawomocnych orzeczeń stanowiących podstawę sporządzenia aktu stanu cywilnego lub mających wpływ na treść lub ważność aktu stanu cywilnego wraz z adnotacją o dacie uprawomocnienia się tych orzeczeń, w terminie 7 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia.

Na gruncie Prawa o aktach stanu cywilnego przyjęto, iż rejestracji stanu cywilnego dokonuje się w rejestrze stanu cywilnego w formie aktów stanu cywilnego (art. 2 ust. 2). Aktem stanu cywilnego jest wpis o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego wraz z treścią późniejszych wpisów wpływających na treść lub ważność tego aktu (art. 2 ust. 3). Akt stanu cywilnego jest sporządzony z chwilą dokonania wpisu o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego (art. 2 ust. 4). Akty stanu cywilnego mają charakter wpisów deklaratoryjnych, a nie konstytutywnych. Oznacza to, że fakty z dziedziny stanu cywilnego istnieją i wywierają skutki prawne od chwili, gdy nastąpiło zdarzenie fizyczne lub gdy dokonano określonej czynności prawnej, a nie od chwili dokonania wpisu do ksiąg stanu cywilnego (sporządzenia aktu) (zob. wyrok NSA z 7.04.2016 r., II OSK 1927/14, Legalis). Akt stanu cywilnego jest zatem szczególną (*sui generis*) formą rejestracji stanu cywilnego unormowaną w Prawie o aktach stanu cywilnego, chociaż czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego co do zasady są dokonywane w postaci decyzji administracyjnej (zob. *K. Osajda, M. Domański, J. Słyk* (red.) *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz, uwagi do art. 2*, Warszawa 2023, Legalis).

Akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych; ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym (art. 3). Aktom stanu cywilnego przyznano kwalifikowaną moc dowodową, co powoduje, iż został ustanowiony zakaz dowodzenia stanu cywilnego za pomocą innych dowodów. Przepis art. 3 Prawa o aktach stanu cywilnego należy wyklądać łącznie z art. 244 k.p.c., gdyż w postępowaniu sądowym pochodzenie określonej osoby od danych rodziców, jej miejsce i datę

urodzenia dowodzić można jedynie za pomocą aktu stanu cywilnego, a inne dowody tych faktów są wyeliminowane (zob. wyrok SN z 24.05.1999 r., II CKN 356/98, Legalis).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej Opinii, w przypadku Polski brak jest podstaw do ograniczania uregulowań o przyjmowaniu/akceptowaniu skutków dowodowych do dokumentów urzędowych stanowiących akty urodzenia i dokumenty im równorzędne, gdyż w prawie polskim dopuszczono możliwość uznania ojcostwa jeszcze przed urodzeniem się dziecka już poczętego (art. 75 k.r.o.), a także uznanie ojcostwa przy zastosowaniu procedury medycznie wspomaganej prokreacji (art. 75¹ k.r.o.). W przypadku uznania ojcostwa jeszcze przed urodzeniem się dziecka już poczętego (art. 75 k.r.o.), protokół uznania ojcostwa zawiera informację, że oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa zostało przyjęte przed urodzeniem dziecka, co wprost wynika z przepisu art. 63 ust. 2 pkt 5 Prawo o aktach stanu cywilnego. Natomiast w przypadku uznania ojcostwa przy zastosowaniu procedury medycznie wspomaganej prokreacji (art. 75¹ k.r.o.) w rejestrze stanu cywilnego prowadzi się rejestr uznań, co wynika z art. 19 ust. 2 pkt 4a Prawa o aktach stanu cywilnego.

Pojęcie „sądu” na gruncie art. 4 pkt 4 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final jest definiowane jako organ w państwie członkowskim, który wykonuje funkcje sądowe w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka, co powoduje, iż nie ma potrzeby zawężania pojęcia „sądu” jedynie do organu państwa członkowskiego właściwego w sprawach pochodzenia dziecka. W takim przypadku wymagany jest, aby definicja sądu oznaczała każdy organ sądowy i wszystkie inne organy w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka, jak to ma miejsce choćby w przypadku art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012. Zawężanie pojęcia „sądu” jedynie do organu państwa członkowskiego właściwego w sprawach pochodzenia dziecka może prowadzić do sytuacji, w których nastąpi brak odróżnienia orzeczeń sądowych od decyzji czy dokumentów urzędowych. Nie można pominąć faktu, iż w motywach do projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final wskazano, iż dowodem na pochodzenie dziecka może być dokument ustalający pochodzenie dziecka taki jak orzeczenie sądu, akt notarialny lub decyzja administracyjna. Najczęściej jednak dowodem na pochodzenie dziecka jest sam wpis do rejestru, odpis z właściwego rejestru lub dokument zawierający informacje wpisane do właściwego rejestru (taki jak akt urodzenia lub poświadczenie pochodzenia dziecka) (motyw 34). W takim przypadku nie można wykluczyć, iż organem państwa członkowskiego właściwym w sprawach pochodzenia dziecka będzie także notariusz, gdy wynika to z prawa wewnętrznego państwa członkowskiego. Dokonując

wykładni pojęcia „sądu” na gruncie projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final należy mieć na uwadze, iż rozporządzenie nie powinno mieć wpływu na kwestię tego, które organy w poszczególnych państwach członkowskich są właściwe w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka (np. sądy, organy administracji, notariusze, urzędnicy stanu cywilnego lub inne organy), co jednak nie może prowadzić do rozstrzygnięć powodujących zawężanie pojęcia „sądu” jako do organu państwa członkowskiego właściwego w sprawach pochodzenia dziecka. Nie ma pewności, czy organy inne niż sądy, które mają wydawać decyzje ustalające pochodzenie dziecka będą prawidłowo stosować normy jurysdykcyjne (art. 6-15 projektu rozporządzenia), co w konsekwencji wpłynie na określanie chwili wszczęcia postępowania (art. 11 projektu rozporządzenia). Poszanowanie zasady wzajemnego zaufania w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości w państwach członkowskich Unii, wymaga bowiem, aby orzeczenia, o których uznanie wnosi inne państwo członkowskie, były wydawane w postępowaniu sądowym gwarantującym niezależność i bezstronność oraz poszanowanie zasady kontradyktoryjności (zob. wyrok TSUE z 9.03.2017 r. w sprawie C-551/15 *Pula Parking d.o.o. przeciwko Svenowi Klausowi Tederahnowi*, ECLI:EU:C:2017:193, pkt 54). Dokonując wykładni definicji „sądu” musi on spełniać następujące kryteria: 1) być powołany na mocy prawa, 2) mieć charakter stały, 3) jego jurysdykcja musi mieć charakter obligatoryjny, 4) postępowanie przed nim musi być inter partes, 5) musi on stosować przepisy prawa i 6) być niezawisły (zob. opinia rzecznika generalnego Michała Bobeka z 27.10.2016 r. w sprawie C-551/15 *Pula Parking d.o.o. przeciwko Svenowi Klausowi Tederahnowi*, ECLI:EU:C:2016:825, pkt 114). Nie ma pewności, czy organy inne niż sądy spełniają te kryteria.

Mając na uwadze powyższe uwagi, należy stwierdzić, iż przy założeniu zawężenia pojęcia „sądu” jako do organu państwa członkowskiego właściwego w sprawach pochodzenia dziecka zachodzi konieczność doprecyzowania wymogów, jakie winien spełniać organ, który wydawałby decyzje podlegające uznaniu na takich samych zasadach jak orzeczenia sądowe.

4. Wnioski końcowe

Mając na uwadze powyższe rozważania należy stwierdzić, co następuje:

- 1) Każde państwo członkowskie z osobna powinno poinformować Komisję na potrzeby stosowania rozporządzenia COM (2022) 695 final o katalogu zamkniętym (*numerus*

clausus) sądów i innych organach niż sądy uprawnionych do wydawania „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy”, ewentualnie katalogu „dokumentów urzędowych z wiążącym skutkiem” oraz „dokumentów urzędowych mających jedynie skutek dowodowy” obowiązujących w tym państwie członkowskim Unii z uwagi na obowiązujące różnice w prawie wewnętrznym państw członkowskich;

- 2) Zasadnym jest, aby w opcji A doszło jedynie do dalszego doprecyzowania pojęć dokumentów „urzędowych z wiążącym skutkiem prawnym” i „dowodowych dokumentów urzędowych bez skutku wiążącego”, które podlegałyby przyjmowaniu/akceptowaniu;
- 3) Za opcją A przemawia dodatkowo fakt, iż projekt rozporządzenia COM (2022) 695 final, tak jak inne rozporządzenia dotyczące prawa rodzinnego mające skutki transgraniczne, jest przyjmowany na podstawie art. 81 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w których dokonuje się rozgraniczenia takich pojęć jak: „orzeczenie sądu”, „dokument urzędowy” i brak jest podstaw do wprowadzania na gruncie prawa Unii autonomicznego pojęcia decyzji na potrzeby stosowania projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final, która obejmowałaby swym zasięgiem zarówno orzeczenia sądowe, jak i decyzje administracyjne ustalające rodzicielstwo. W prawie Unii w sprawach cywilnych obowiązują orzeczenia sądowe, ugody, porozumienia i dokumenty urzędowe.
- 4) W przypadku Polski brak jest podstaw do ograniczania uregulowań o przyjmowaniu/akceptowaniu skutków dowodowych do dokumentów urzędowych stanowiących akty urodzenia i dokumenty im równorzędne, gdyż w prawie polskim dopuszczono możliwość uznania ojcostwa jeszcze przed urodzeniem się dziecka już poczętego (art. 75 k.r.o.), a także uznanie ojcostwa przy zastosowaniu procedury medycznie wspomaganej prokreacji (art. 75¹ k.r.o.);
- 5) Nie ma potrzeby zawężania pojęcia „sądu” jedynie do organu państwa członkowskiego właściwego w sprawach pochodzenia dziecka, gdyż pojęcie „sądu” na gruncie art. 4 pkt 4 projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final jest definiowane jako organ w państwie członkowskim, który wykonuje funkcje sądowe w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka;

- 6) Wymaganiem jest, aby definicja sądu oznaczała każdy organ sądowy i wszystkie inne organy w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka;
- 7) Zawężanie pojęcia „sądu” jedynie do organu państwa członkowskiego właściwego w sprawach pochodzenia dziecka może prowadzić do sytuacji, w których nastąpi brak odróżnienia orzeczeń sądowych od decyzji czy dokumentów urzędowych. Nie ma pewności, czy organy inne niż sądy, które mają wydawać decyzje ustalające pochodzenie dziecka będą prawidłowo stosować normy jurysdykcyjne (art. 6-15 projektu rozporządzenia), co w konsekwencji wpłynie będzie na określanie chwili wszczęcia postępowania (art. 11 projektu rozporządzenia).
- 8) Dokonując wykładni definicji „sądu” na gruncie projektu rozporządzenia COM (2022) 695 final musi on spełniać następujące kryteria: 1) być powołany na mocy prawa, 2) mieć charakter stały, 3) jego jurysdykcja musi mieć charakter obligatoryjny, 4) postępowanie przed nim musi być inter partes, 5) musi on stosować przepisy prawa i 6) być niezawisły.

SSA prof. dr hab. Jacek Gołaczyński

Radca prawny dr Marek Zalisko